

ARQUEOLOGIA, PROTECCIÓ I LEGISLACIÓ URBANÍSTICA

Pere Muntanya i Josa

Sense pretendre enfocar la ponència vers un autèntic tractat de dret urbanístic respecte al tractament legislatiu vigent referit a l'arqueologia i la necessitat de la seva protecció, és del tot imprescindible començar fent una ràpida exposició del marc legislatiu per més endavant poder avaluar la seva aplicació amb la seves peculiaritats i fonamentalment la seva suficiència i importància, la seva adaptació a un exemple concret que ens ha de servir de referència i de fil conductor, i que en aquest cas no pot ser altre que els plantejaments de la vigència del P.G.O. a Terrassa.

Així l'antecedent històric més consistent des del punt de vista legislatiu el situem l'any 1933 amb l'entrada en vigor de la «Ley de 13 de mayo de 1933 del Patrimonio Artístico Nacional».

Aquest antecedent històric és valuós en tant que la «Ley del Suelo del 1975», veritable element de referència pel desenvolupament urbanístic del país, la refon i li dóna transcendència no com a text legal específic i especialitzat sinó lligat al conjunt de les determinacions urbanístiques que estaran vigents durant la transició democràtica i durant el procés de reconstrucció que el país afronta paral·lelament a la refosa dels principis democràtics als diferents nivells de l'Administració.

No és fins l'any 85 i en el desenvolupament de l'article 46 de la Constitució, segons el qual «Els poders públics garantiran la conservació i promouran l'enriquiment del patrimoni...», que no promulga la Llei del 25 de juny de «Regulación del Patrimonio Artístico Nacional» de la qual, potser, el més transcendent es fonamenta en la institució de l'obligació de redactar Plans Especials de protecció com a figures de planejament especialitzades i que de segur permeten no només el tractament de situacions de «monumentalitat» incontestable sinó que permeten plantejar la catalogació i protecció del patrimoni a una escala menys museística. No només s'ha de plantejar la catalogació en funció de la transcendència a nivell nacional sinó que s'obre la porta a situar-se a nivells de transcendència molt més imbricats amb la història, la cultura i la tradició d'un lloc en concret.

Ja en plena vigència de l'Estatut d'Autonomia i amb la transferència de totes les competències urbanístiques a la Generalitat de Catalunya, aquesta, pel Decret Llei 1 de 1990 aprova el Text refós de la legislació urbanística a Catalunya en el qual aquest canvi d'escala abans imposat adquireix una major transcendència urbanística en tant que s'estableix, segons l'article 23, que els Plans Generals d'Ordenació Urbana, d'escala estrictament municipal, contindran, entre les seves determinacions, les mesures específiques de protecció dels elements històrico-artístics. A més, estableix també, segons l'article 107, que les noves construccions s'hauran d'adaptar a les característiques dels elements amb valor històrico-artístic.

Indubtablement, aquest és un pas absolutament transcendent en tant que obliga a incorporar la protecció, prèvia catalogació, dels elements amb valor històrico-artístic a nivell local entre les regles del joc del desenvolupament urbà i no només des d'una perspectiva historicista, sinó que com a element de referència per a les actuacions projectades, les quals hauran de tenir en compte i assumir el seu entorn i el valor i característiques dels elements catalogats.

Posteriorment, el Decret 231 de 1991 sobre les intervencions arqueològiques determina el procediment i regula les característiques de les actuacions específicament en el camp de l'arqueologia i fonamentalment ratifica, com ja s'interpreta dels anteriors antecedents legislatius, que totes les referències fetes als elements amb valor històrico-artístic, no només són d'aplicació en el supòsit d'edificis o paisatges urbans, sinó també pels vestigis arqueològics coneguts o que es puguin descobrir. Aquest Decret, en el segon article, atribueix exclusivament la competència per a l'autorització d'excavacions al Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya.

Actualment està en preparació, per part del Departament de Cultura de la Generalitat, la Llei catalana de Protecció i/o Regulació del patrimoni artístic de característiques i àmbit similars a la Llei estatal del 85.

L'aplicació de la legislació vigent. L'exemple de Terrassa

A l'àmbit local, l'aplicació de la legislació vigent pel que respecte a la protecció del patrimoni històrico-artístic, arrenca amb el procés de revisió dels Plans Generals d'Ordenació Urbana que la majoria de municipis es plantegen per tal de reequilibrar la seva situació urbanística a partir del 1980.

Així, a Terrassa, el procés de revisió del P.G.O. es concreta l'any 1981 amb l'aprovació inicial del Pla i l'any 1983 amb la seva aprovació definitiva. Aquesta revisió, des del primer moment, incorpora com a document annexe el Catàleg d'edificis d'interès històrico-artístic, incloent les restes arqueològiques conegudes fins al moment i les àrees arqueològicament estudiades. Aquest document queda aprovat definitivament amb l'aprovació definitiva del P.G.O.

Entre moltes altres determinacions, el Pla General d'Ordenació del 83 obliga a la redacció d'un Pla Especial de Protecció (s'avança a la Llei de 85). Aquest Pla Especial és una de les figures de planejament en desenvolupament del P.G.O. que primer es concreten i es tramiten a la Gerència Municipal d'Urbanisme.

En concret, es redacta durant els primers dos anys de vigència del P.G.O. i s'aprova inicialment el novembre del 85 per quedar definitivament aprovat, i per tant vigent, el juny del 86.

D'entre els plans Especials de Protecció d'àmbit local, el de Terrassa constitueix una primera generació i és del tot innovador precisament en el camp de l'arqueologia en tant que inclou explícitament la delimitació, el més precisa possible en aquell moment, de les àrees de protecció arqueològica i, normativament, detalla una sèrie de *mesures preventives* per tal d'evitar la seva desaparició o destrucció indiscriminada.

En concret, dins les zones arqueològiques delimitades determina:

a) Tota intervenció en el subsòl o que afecti a les característiques estructurals de l'edifici, per petita que sigui, *es troba subjecte a llicència prèvia*.

b) Amb 8 dies d'antelació s'ha de comunicar a l'Ajuntament l'inici de les obres que hagin estat prèviament autoritzades i sotmeses a les condicions que s'hagin considerat oportunes.

c) L'Ajuntament pot aturar les obres durant *15 dies* per tal que els organismes competents facin les tasques que considerin oportunes.

d) Si està degudament justificat l'Ajuntament o l'organisme competent pot allargar indefinidament aquest termini de suspensió.

De l'eficàcia d'aquestes mesures, del seu grau de compliment i de les peculiaritats que cada cas pot plantejar se n'ocuparan sens dubte la resta de ponències d'aquest cicle de conferències i debats. No obstant això, penso que es podrien avançar algunes conclusions d'abast general i amb pretensions d'aportació cap a un marc més d'aplicació que de definició i regulació normativa.

En aquest sentit, penso que el marc legislatiu vigent, inclosos els antecedents més rellevants, defineixen un conjunt de normes suficient des del punt de vista de definició general però clarament insuficient des del punt de vista de l'aplicació. No és suficient escriure i aprovar la norma, cal desplegar un conjunt d'accions i fonamentalment de mitjans que facin possible la seva correcta aplicació.

Es troben a faltar tot un seguit de mesures d'ordre operatiu que indiquin els diferents nivells d'actuació per part de l'Administració segons una determinada tipologia de situacions.

Cal definir un marc de garanties pels propietaris de sòl o d'edificacions en els supòsits d'afectació per suspensió per tal que aquests no entenguin l'actuació com una mera lesió dels seus interessos.

Pels supòsits més importants, amb suspensions d'actuació llarga o fins i tot indefinida, caldria arribar a plantejar les compensacions urbanístiques i/o econòmiques per combatre preventivament la possible infracció.

S'observa un excessiu recolzament en actuacions urbanístico-administratives pròpies de la disciplina urbanística i fins i tot de l'expropiació, amb resultats desafortunats pel caràcter excessivament dramàtic derivat de l'aplicació de mecanismes poc oberts a la participació i que no generen confiança en l'afectat per l'actuació.

No obstant això, crec necessari reiterar, per concloure aquesta ponència, que no ens trobem davant d'un supòsit de manca de desenvolupament legislatiu, sinó que és precís regular el desenvolupament operatiu per tal de garantir la continuïtat de la feina feta fins ara amb mitjans específics i no només el recolzament del voluntarisme aportat pels professionals de l'arqueologia i pels propietaris possiblement afectats. Cal que comenci a ser habitual que projectes urbanístics d'una certa transcendència incorporin les mesures i actuacions necessàries per vetllar per la recerca, la protecció i la recuperació del patrimoni.

ESGLÉSIES DE SANT PERE

NOM DEL JACIMENT:

carrer de la Rectoria

SITUACIÓ:

carrer de la Rectoria, al costat de les Esglésies de Sant Pere

CAMPANYES D'EXCAVACIÓ:

1959, 1982 i 1987-88

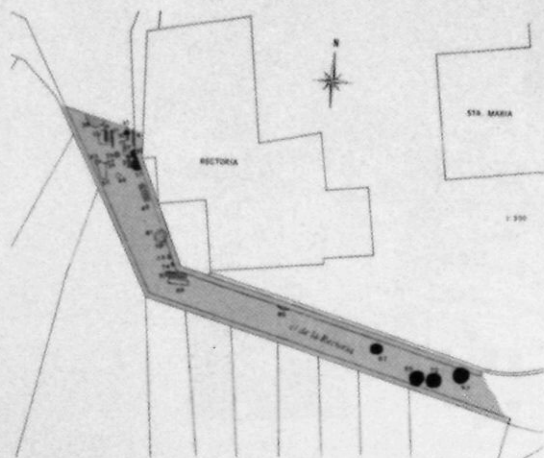
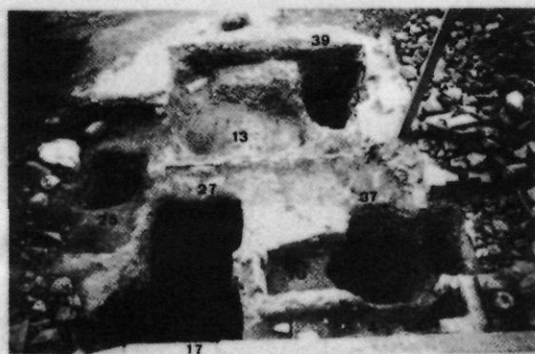
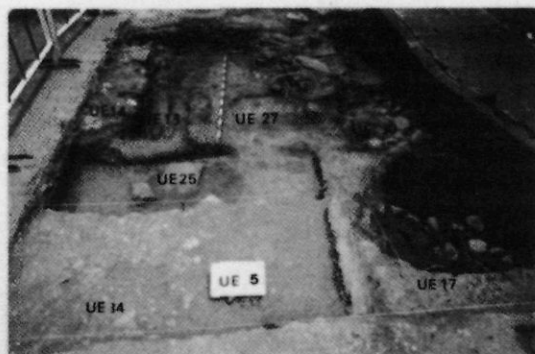
DIRECCIÓ:

S. Alavedra (1959); A. Moro (1982 i 1987-88)

FASES:

- Ibèrica: segles IV-I aC
- Romana: des del canvi d'era fins a finals del s. IV dC
- Transició del Món Antic a l'Edat Mitjana: segles IV al VIII dC
- Alt Medieval: segles IX al XII. Sitges relacionades amb la "sagrera" de l'església de Santa Maria.

Conjunt de restes arqueològiques, disperses al llarg de tot el carrer, amb una evident erosió que es fa més important a mesura que ens apropem al torrent de Vallparadís, per raó del pendent. Les estructures conservades, sitges, enterraments i alguns murs, es troben molt deteriorades i es concentren fonamentalment a la part més alta del carrer.

JACIMENT DE L'AIGUACUIT

SITUACIÓ:

Al barri del Segle XX, a la cruïlla de l'avinguda de Santa Eulàlia, amb els carrers de Guillem Muntanyans, Doctor Torres i Bages, i Roger de Llúria.

CAMPANYES D'EXCAVACIÓ:

1987, 1988-89, 1989-90.

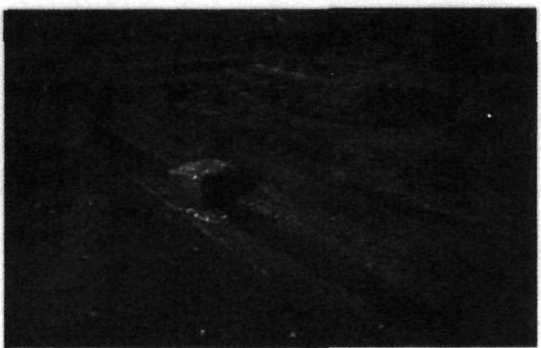
DIRECCIÓ:

L. Mazaira (1987); A. Moro (1988-89); E. Sánchez (1988-89); J.M. Palet, E. Barrasetas, A. Martín (1989-90)

FASES:

- Ocupació prehistòrica. Restes d'una sitja calcolítica (2000-1800 aC)
- Romana. Segle I. Assentament de caire rural..
- Romana. Del Segle II a mitjan segle III. Expansió del jaciment.
- Tardo-romà. De mitjan segle III al segle V. Remodelació general i construcció de les termes.
- Alt medieval. Del segle V al VIII dC. Remodelació total i ampliació de la superfície construïda.
- Medieval. Restes de sitges dels segles X al XII.

Conjunt de restes arquitectòniques i de sitges que es relacionen amb les diferents fases d'assentament humà i de transformació històrica. Es distingeixen restes d'habitacions i dependències destinades a l'activitat agrícola i residencial. Cal destacar el descobriment d'un conjunt termal i el seu sistema de calefacció, així com un camp de sitges per emmagatzemar.

Planta general del jaciment